

Elfajzott „Gyöngyvirág”

Különös módszerek és vezetési elvek egy társulásban

244
Diktánsi regények atmoszféráját idézik fel a vizsgálati jegyzőkönyvek, bejelentések. Az önkény, a megfélemlítés épp olyan felháborodást és haragot éleszt azokban, akik a vizsgálati anyagot, a feljegyzéseket olvassák, mint a nagy klasz-szikus írók művei a kiszolgáltatottakról, az elesettekről. Csakhogy ma 1972-öt írunk és a valóságban megtörtént esetről van szó...

A szövetkezet, ahol ez a légkör kialakult, a Gyöngyvirág Mg. Társulás nevet viseli. Azért hozták létre 1961-ben, hogy a *csökkent munkaképességűek szakmai képzését elősegítse, munkaalkalmat biztosítson számukra*. Kezdetben, amikor még ifjúsági szövetkezetként működött, be is töltötte ezt a hivatását, az utóbbi években azonban már teljesen „elfajzott” a Gyöngyvirág.

Kérdezni sem volt szabad

Néhány idézetet adunk közre a társulás tagjainak bejelentéseiből, jegyzőkönyvi valamósokból, amelyek a XIII. kerületi Népi Ellenőrzés vizsgálatának anyagához vannak mellékelve. „Mayerffy elnök azt mondta, amikor a társuláshoz kerültem, hogy arról, amit csinálunk, az eredményekről és hogy mi történik a társulás központjában, senkinek nem szabad beszélni, az belső titok legyen, mert ha kitudódik, hogy milyen jó eredményeket értünk el, széttaposják ezt a kis vállalkozást. Állandó pánikhangulatot igyekezett teremteni azzal, hogy a társulás léte veszélyben forog, ezért — mondotta — össze kell tartani, mindenki támogatassa a vezetést, mert ha felszámolják a társulást, a rokkantak az utcára kerülnek és senki nem fog törődni velük”

„Életüket kizárólag otthon, a négy fal között és a munkahelyen töltik el a rokkantak. Ebből adódik naivságuk és élmények hiányában tájékozatlanságuk. Többségük rendkívül könnyen becapható. Ezt ki is használták a Gyöngyvirágnál, ahol még kérdeznem volt szabad a rokkantaknak semmi olyasmit, ami a központi ügyintézésrel, a vezetéssel vagy a társulás létét érintő komolyabb ügyekkel volt összefüggésben.”

„A társulás vezetői intézményektől, vállalatoktól különböző előnyöket, támogatásokat csikartak ki méltányossági alapon a rokkantakra való hivatkozással. Az állami és a társadalmi szervek legtöbbször igen nagy segítőkészséget tanúsítottak és soron kívül elintézték mindent: helyiségi utalások, adókedvezmények, beruházások és így tovább.”

„Általában igen megalázó hangnemben beszélnek a vezetők a rokkantakkal, nem veszik emberszámba őket. Mindezeket szóban elmondtuk a Hermes ellenőrzési osztály vezetőjének és kértük, vizsgálják ki ezeket is. Borgóy elvtárs azt mondta, írjuk le, írjuk alá és utána kivizsgálják. Hat vagy hét személy írta alá. Másnap külön-külön felhívták ezeket a tagokat a társulás vezetői és arra akarták rávenni őket: mondják azt, hogy nem tudták mit írni alá, a többiekkel már beszéltek is, mind megbánta a tettét. Úgy akarták feltüntetni, mintha Borgóy elvtárs esz-közébe igyekezett volna felhasználni bennünket, majd amikor kitartottunk álláspon-tunk mellett, az elnök közölte velem, hogy ronda dolog volt tölünk, hogy hátbatámadjuk a társulást, de ő majd elintézte bennünket. Amikor kijöttem a társulásból, a műszaki vezető az ajtóban állt és azt mondta: sokan eltűntek már ebben a nagy magyar éjszakában és hánynak el kell még tűnnie.”

Diktátorok a példaképek

Mi is volt ebben a bejelentésben? Többek között ilyen dolgok: „A legnehezebb munkát rossz körülmények között csak a rokkantak végzik, míg a jól fizető, könnyebb beosztásokban kizárólag egészséges emberek dolgoznak. Beleszokolják a rokkantakba, hogy bármilyen munkát el kell végezniük, hogy azonos értékűek

legyenek az egészséges emberekkel. A rokkantak például betonedényeket raktak teherautóra, falbontást végeztek, betonfeltörést és más nehéz munkákat... Gyakran hivatkoznak a társulás vezetői történelmi diktátorok vezetői stílusának szükségességére és helyességére. A munkahelyi légkört állandó feszültség, lelki terror jellemzi. Aki nem tartozik a családi, baráti klikkbe — állandó megfigyelés alatt tartják... Szinte nincs olyan hivatalos beadvány vagy kérelem, ahol ne említenek meg a rokkantakat, előjogokat kérve. Az elnök szavai szerint: ez egy igen jó üzlet...”

„Amikor mi néhányan, rokkantak össze akartunk fogni, hogy a társulásbeli és a sportköri problémákat belső úton rendezzük, az elnök azt mondta: ez nem Róbert bácsi konyhája és a rokkantakat nem szeretni, hanem dolgoztatni kell.”

Mind a XIII. kerületi NEB, mind a Hermes ÁFESZ ellenőrzési osztálya megállapította, hogy ezek a panaszok, észrevételek fedik a valót. Mind a két vizsgálat azonban mélyebbre is ásott, nemcsak az emberi viszonyokat, a vezetési módszereket nézték meg, hanem a társulás egész tevékenységét, abból a szempontból, hogy megfelel-e az eredeti célkitűzésnek.

A társulás 1969-ig, mint ifjúsági termelőszövetkezet működött. A XII. kerület Gyöngyvirág utca 18. szám alatt — innen a társulás neve — a rokkantak dísznövényeket termesztettek, méhészkedtek, kosarakat fontak. Mivel egy új rendelet ezt a szövetkezeti formát nem ismerte el, ezért átalakultak társulássá és a Hermest kérték meg arra, hogy csatlakozhassanak hozzája.

Nagyvonalú vezetés

A társulás működése során jóval túllépte a számára engedélyezett termelési keretet. Az irányítás nagyvonalúságára jellemző, hogy a kesztyűrészlegnél anyag- és bérnorma nem volt, a szabások minden bizonylatolás nélkül vitték el a bőroket a raktárból. Év végén meg is lett a következő évi: 139 ezer forint leltárihiány keletkezett.

A bérelszámolási kartonon B. Antal mint bedolgozót tartották nyilván, akinek az elmúlt két esztendőben havi 2500, illetve 4400 forint jövedelme volt a társulásnál. Csakhogy ez a „bedolgozó” soha nem vitt el anyagot a szövetkezetből és nem is hozott árut, csupán a fizetését vette fel. Több vezető jövedelme meghaladta a rendeletben előírt maximumot. Az 1969. év eredményei alapján például 16 vezető állású személy 82 ezer forint jutalmat osztott fel maga között, addig a társulás 120 dolgozójának jutalmazására csak 53 ezer forint jutott. A társulás gépkocsivezetője havi 4—5000 forint jövedelmet élvezett, csak azt nem sikerült az ellenőrzésnek kideríteni, mivel szolgált rá erre. A jogtanácsosnak 7200 forintot állapítottak meg, amiért jóformán semmit nem tett.

A vezetők jövedelmét, a prémiumok megállapítását csak a közgyűlés hagyhatta volna jóvá, de ilyet nem volt szokás tartani a Gyöngyvirágban.

Hiányoztak a bizottságok

A társulásnál működött egy sportklub is, amely a rokkantak testedzését lett volna hivatva elősegíteni. A különböző társadalmi intézményektől, üzemeiktől a szakosztályok kaptak is jelentős támogatást — tavaly például 200 ezer forintot —, de ebből az összegből a sportolók nem sokat láttak. A francia és a magyar mozgássérült sportolók találkozójának megrendezésére 41 ezer forintot kaptak 27 budapesti vállalattól. A sport helyett azonban jobbára inkább eszemiszom volt az olyan vendéglátó helyeken, mint az Intercontinental, a Kárpátia, a Halászbástya étterem — természetesen elsősorban a társulás nem rokkant vezetőinek részvételével. A sportkör jó alkalmat szolgáltatott arra is, hogy

„nemzetközi kapcsolattartás” címén a vezetők külföldre utazhassanak.

Felvetődhet a kérdés, ilyeneket tapasztalva miért nem állt ki bátrabban a tagság saját érdekeinek védelmében? A vezetők vigyáztak arra, hogy ehhez a tagok ne kapjanak lehetőséget, alkalmat. Közgyűléseket nem tartottak, a felügyelő és ellenőrző bizottságokat nem választották meg, vagyis az ide vonatkozó szövetkezeti elvekkel és működési szabályzattal ellentétben a társulás néhány vezetője önhatalmúlag irányította a szövetkezetet.

Határozottabban felléphetett volna a Hermes anyaszövetkezet is, mivel ellenőré már februárban feltárták a Gyöngyvirágnál tapasztalható visszasszágokat. Hozott is szankciókat. Záróltá például a társulás minden olyan kifizetését, ami az engedély nélküli ipari tevékenységgel függ össze. Kérte a társulás intéző bizottságát, hogy a taggyűlés hozzájárulással készítsen terveket, a szövetkezeti demokrácia elveit érvényesítse. Kérte... mert a ma még érvényes szövetkezeti szabályok szerint az anyaszövetkezet nem avatkozhat be a társulások bizonyos belső ügyeibe. (1973 januárjától a társulások működésére, felügyeletére új szabályozás lép életbe.) Ezenkívül azért is kikerült az anyaszövetkezet látóköréből a Gyöngyvirág, mivel annak vezetői 1970 óta azon fáradoztak, hogy önálló Áfészt, illetve kisipari szövetkezetet alakítsanak. Az első ilyen próbálkozásukat a XI. kerületi tanács adta vissza, a másodikat pedig nemrég a XIII. kerületi tanács azzal, hogy a benyújtott alapszabály kiegészítésre szorul.

A Hermes igazgatósági ülése november 5-én olyan határozatot hozott, hogy feljelentést tesznek a társulás intéző bizottságának volt elnöke, a volt főkönyvelő és a jelenlegi főkönyvelő ellen. (A rendőrség már vizsgálja az ügyet.) Szorgalmazták a társulás felszámolását és november elsejei hatállyal visszavonják a Hermes és a Gyöngyvirág társulás között 1969. április 25-én kötött megállapodást.

Hátrányok nélkül

Idézet az igazgatósági ülés jegyzőkönyvéből: „Az igazgatóság úgy ítéli meg, hogy a társulásnál foglalkoztatott csökkent munkaképességű dolgozók a társulás egyes vezetői által elkövetett súlyos mulasztások miatt nem kerülhetnek hátrányos helyzetbe. Ezért a Gyöngyvirág Mg. Társulás felszámolásáig hozzájárul ahhoz, hogy a működési szabályzatban megjelölt vagy a hatóság által engedélyezett tevékenységi körökben a csökkent munkaképességűeket foglalkoztassák és a munkabéreket kifizessék”.

Eddig rendben is lenne. Mivel azonban a felszámolás után a társulásnál dolgozó rokkantakkal, mozgássérültekkel? Úgy gondoljuk, az intézkedésre hivatottaknak ezt mindennemű előrébb való mérlegelni és humánus döntést hozni.

Keserű Ernő